

CORNIOL

AQUILEGIA VULGARIS L.

[Sp. Pl. I: 533, 1753] **2n=14,28**

NOMS POPULARS

Alemanys: Akelei

Anglès: columbine

Àrab: أنقولية شائعة

Castellà: aguileña, aquileña, aquilegia, aquilera, aquileya, campanillas, capa de rey, clérigos, clérigos boca abajo, escuernacabras, farolillos, farolillos de San Antonio, flor de los celos, flor virginal, frailes boca abajo, guante de dama, guantes de la Virgen, guileña, guileñas, hierba de pitos, manto real, pajarilla, pajarillas, pajarillas bobas, pajaritos, palomilla, palominera, pelícanos, pelecano, peliancos, pelicanos, soldados

Català: Corniol, badola, bonet blau, guants de la Mare de Déu, vídues, ocellets.

Danès: Akeleje

Eslovè: Navadna orlica / Orlica navadna

Estonià: Harilik kurekell

Finlandès: Lehtoakileija

Francès: Ancolie, gants-de-Nôtre-Dame

Gaèlic: Colaimbín

Galès: Troed y golomen / Colwmbein / Madwysg cyffredin

Gallec: acoleja, aquileja, aquilégia, bonetes, enxertina, enxertiña, erva-pombinha, escornacabra, escornacabras, fardillos, fardiños, fidalguiños, herba de pito, herba de pitos, herba do pito, herba dos pitos, herba pombiña, hierba de pito, luvas-de-nossa-senhora, paxariño, paxariños, pombinha, roquete, soldados, viúvas.

Holandès: Akelei

Islandès: Skógarvatnsberi

Italià: Aquilegia

Japonès: せいようおだまき

Norueg: Akeleia

Polonès: Orlik pospolity

Portuguès: Aquilégia

Rus: одосбор обыкновенный / Аквилегия обыкновенная / Водосбор обыкновенный

Suec: Akleja

Turc: Hasekiküpesi

Txec: Orlíček obecný

Ucraïnès: Орлики звичайні

Vasc/Euskera: kuku-belar, kuku-belarra, kukuprraka, laufraka.

Xinès: 欧洲耧斗菜

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

És una Nigel·làcia, pels seus fruits de 3 fol·licles. El gènere és fàcil de distingir, pels 5 pètals amb esperó. És una herba vivaç que pot arribar a fer 1.5 m d'alçada, de tiges primes, peludetes, fulles 1-2-trilobulades, molt planes. Les basals llargament peciolades amb segments glaucs per sota, bífids o trifíds, amb lòbuls arrodonits i crenulats a l'apex; les caulinars curtament peciolades, ternades, amb segments enters. Peduncle floral de 3-6 cm amb unes poques (1-16) flors, normalment de color violeta. Flors actinomorfes pèndules amb periant amb cercle exterior format per 5 peces petaloides (sèpals), caduques, amb ungla i limbe, i un cercle interior de 5 peces nectaríferes (pètals), que es disposen alternant amb les peces exteriors, amb un esperó nectarífer cadascuna. Sèpals plurinervats, acuminats a la punta i més o menys pubescents. Esperó ganxut (rarament només arquejat) i també més o menys pubescent. Estams exerts, interns reduïts a estaminodis esquamiformes de 5-8 mm, lanceolats, membranosos, obtusos, amb el marge ondulat; més amples que els filaments estaminals, filiformes, grocs. Anteres grogues. Carpels 5, sèssils, lliures,. Fruit en fol·licle polisperms amb l'estil persistent. Llavors biseriades, negres, llises, brillants, amb tegument crustaci. Els tricomes glandulars semblen poder defensar la planta de l'atac d'insectes i del bestiar.

Dins l'espècie es poden definir subespècies o varietats.

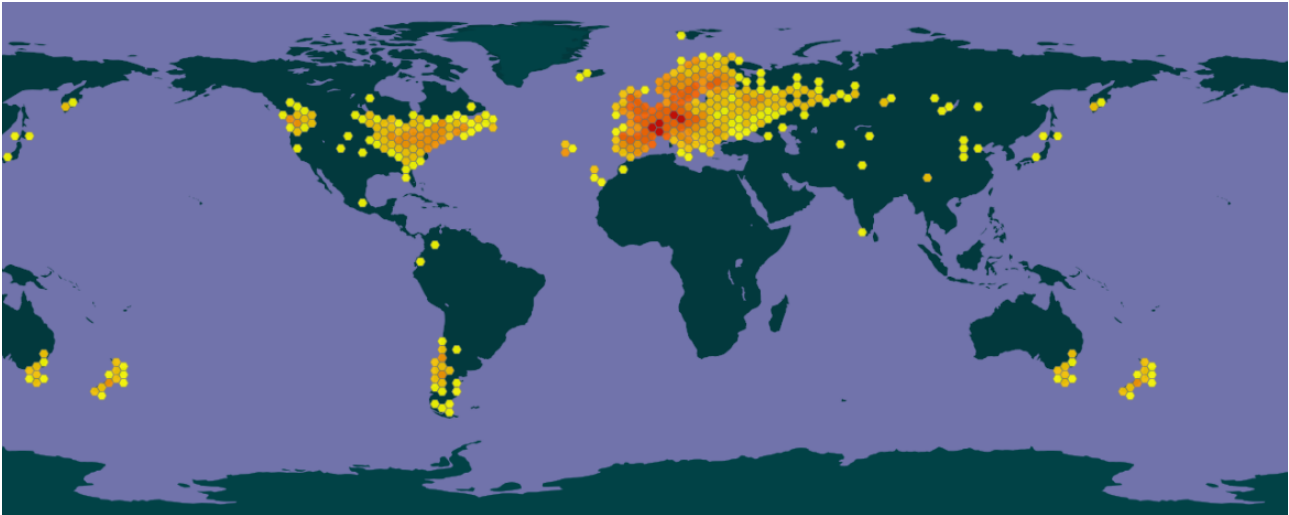
De fulles densament glandulars pubescents per ambdues cares, i fol·licles víscids: ssp. **nevadensis** (de les serres bètiques). Sense aquests caràcters poden ser amb sèpals de més de 20 x 8 mm: ssp. **vulgaris**. O poden ser amb sèpals de menys de 20 x 8 mm. Entre aquestes últimes hi ha tres subespècies a la península hispànica. La ssp. **pau** (dels Ports de Tortosa) es distingeix per tenir el pètals (mig blaus mig blancs) més llargs que amples, i l'esperó no més llarg que el limbe del pètals. Sense aquest caràcter queden la ssp. **dichroa** (de Galícia), de pètals del tot blancs. I ssp. **hispanica** (del centre de la península), de pètals del tot blaus.

ESPÈCIES SIMILARS

En jardineria es cultiven moltes espècies del gènere. *A. longicornes* (d'Àsia oriental); *A. formosa*, *chrysantha*, *caerulea* (d'Amèrica).

Al país, d'esperons en ganxo tenim *A. vulgaris* amb estams exerts i estaminodis obtusos; i *A. viscosa* ssp. *hirsutissima* (dels Pirineus) amb estams no exerts i estaminodis aguts, fol·licles de 12 mm, planta pubescent, glandulosa, viscosa. I dins aquesta espècie també hi ha, amb fulles poc pubescents 1-ternades i fol·licles de 18 mm, la ssp. *montsicciana* (des de Campdevànol fins el Montsec). I amb esperons rectes, i estaminodis aguts: *A. pyrenaica*. D'aquesta espècie hi ha quatre varietats o subespècies. La var. *pyrenaica* és dels Pirineus (des del Cadí fins part més oriental de la Serralada Cantàbrica). La var. *discolor* és de la part occidental de la Serralada Cantàbrica). La var. *guarensis* és del Prepirineu d'Osca. La var. *cazorlensis* és de les Serres de Cazorla i Segura.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA D' AQUILEGIA VULGARIS

Es troba als marges frescals de boscos i bardisses, en terrenys amb força saó, ben drenats, porosos, amb força humus, des de vora el mar fins a l'estatge subalpí. A la península hispànica abunda més al quadrant NE. A Catalunya es pot dir que és absent de la part plana central lleidatana i de l'Empordà. Tot i ser una espècie típicament europea es fa també a l'Oest d'Àsia, al NE d'Amèrica del Nord i al SW d'Amèrica del Sud, a més de al SE d'Austràlia i a Nova Zelanda.

HISTÒRIA

NICHOLAS CULPEPER, curiosament, explicava al segle XVII que els herbolaris espanyols feien servir la rel de la planta contra càlculs renals dels més difícils de fer sortir. Calia menjar-ne un bocí cada dia en dejú. Les fulles les emprava ell en locions contra la faringitis. Transcriu la recepta de TRAGUS: 4 g de llavors d'Aquilegia i una mica de safrà amb vi. Això desobstrueix el fetge i cura la icterícia. Per provocar el part, també funciona prendre les llavors en vi, un o dos cops. L'aquilègia és planta de Venus.

ESOTERISME

Alguns contrabandistes pirinencs en duïen a sobre com amulet per infondre'ls valor. Les llavors posades en una bossa penjada del coll, diuen que atrau l'amor de la persona que volem que s'enamori de nosaltres. També es pot fer pols amb les llavors i fregar la pell del cos amb això per tenir una experiència amorosa més forta. La flor és el símbol de la bogeria de l'amor. Regalar-les invita a la reconciliació després d'una discussió.

LITERATURA

MAURO MONTACCHIESI:

...e tu	di fiamme d'avorio dorata ...
Aquilegia ...	icona d'Amore
e tu eri bella	cullata da
d'una vaghezza rutilante ...	effervescenti
come apoteosi di Venere ...	opaline
Pernula (**) Afrodite	spume di mare
in conchiglia	

PROPIETATS MEDICINALS DE L'AQUILEGIA VULGARIS

• afrodisíac (llavors)	• diürètic
• antioxidant	• emmenagog
• aperitiu	• hepatoprotector (Fulles)
• astringent	• immunoestimulant
• càncer (estómac, mama)	• narcòtic
• cosmètic	• resolutiu
• depuratiu	• sudorífic
• diaforètica	• tòxic (?)

Flor de BACH: dona claredat.

USOS MEDICINALS

• aftes (rel)	• intoxicació per Cadmi
• alopècia	• intoxicació per fumonisina
• anorèxia	• intoxicació per paracetamol
• ansietat	• intoxicació per Plom
• <i>Aspergillus niger</i>	• intoxicació per tetraclorur de Carboni
• cabell debilitat	• nafres a la boca (fulles)
• càlculs renals	• nerviosisme (homeopatia)
• càncer d'estómac	• parotiditis
• càncer de mama	• pell greixosa
• dermatitis (arrel UE)	• pòlips
• diarrees	• polls (llavors picades UE)
• diftèria	• pulmonia
• dismenorrea	• retenció de líquids
• èczema	• reuma
• escorbut	• sida
• estomatitis (rel)	• somnolència
• faringitis	• <i>Staphylococcus aureus</i>
• fistules	• <i>Staphylococcus epidermidis</i>
• gingivitis (arrel)	• traqueïtis
• gota	• úlceres (REL)
• granel·lades	• verola
• histèria (homeopatia)	• xarampió
• icterícia	
• insomni (homeopatia)	

PREPARATS

Herba Pollosa (*Aquilegia vulgaris*) + serp blanca (*Malpolon monspessulanus*): contra el xarampió. Ho feien bullir i s'ho bevien. Ho diu en JAUME CARBONELL, de Ripoll. 2000.

SIMON PAULLI (segle XVII) afirmava haver salvat d'una mort segura nens afectats de verola o xarampió amb la barreja de 2-4 g de llavors en pols + destil·lat de Fumària + destil·lat de *Plantago coronopus*. Una barreja alternativa seria la de llavors d'aquilegia + llavors de mostassa + llavors de créixens + llavors de meló + destil·lats de Fumària + *Cnicus benedictus* + *Scorzonera hispanica* + *Aquilegia* (flors) + *Foeniculum vulgare*.

PADMA-28: <https://padma.ch/en/products/padma-28/>

PRINCIPIS ACTIUS (LLAVORS)

- àcid trans-5, cis-9, cis-12-octadecatrienoic
- àcid caprílic
- àcid decanoic
- àcid esteàric
- àcid hexanoic
- àcid làuric
- àcid linoleic
- àcid mirístic
- àcid oleic
- àcid palmític
- àcid palmitoleic
- àcid prúsic-glucòsid
- aquilegiòsid C
- aquilegiòsid D
- aquilegiòsid E
- aquilegiòsid F
- aquilegiòsid G
- aquilegiòsid J
- aquilegiòsid K
- aquilegiòsid L
- aquilegnina
- delfinidín-3,5-diglucòsid
- delta-8-esfingolípíd-desaturasa
- fructosa (NÈCTAR)
- iso-citosòsid (=4'-metoxi-5,7-dihidroxi-flavona-6-C-glucòsid) (FULLES)
- iso-vitexina-4'-O-beta-D-glucopiranòsid (FULLES)
- iso-vitexina-4'-O-delta-D-glucopiranòsid-2''-O-beta-D-glucoprianosil (FLORS)
- lipasa
- magnoflorina (REL)
- mucílag
- nitril-glucòsid
- proteïna
- sacarosa (MÈCTAR)

TOXICITAT

És una planta que té fama de tòxica entre els herbolaris de Barcelona, per exemple. Però al UK posen les flors a les amanides o en fan te. Sembla ser que l'aquilegina després cianur al descomposar-se a l'intestí gràcies a la beta-glucosidasa. O sigui, que la toxicitat vindria a ser similar a la de les ametlles amargues. Però la planta cuïta perd toxicitat al descomposar-se l'aquilegina. De tota manera, si algú se'n fes un tip, cosa que no ha quedat documentada la base de dades PFAF, els símptomes de la intoxicació serien: formigueig a la pell, agitació, descoordinació, convulsions, i finalment paràlisi cardíaca, per manca d'oxigen a les cèl·lules del miocardi.

EFFECTES FISIOLÒGICS

Els aquilegiòsids són derivats (glucòsids) del cicloartà. Els aquilegiòsids C,D,E,F tenen una acció immunosupressora. Inhibeixen la proliferació de limfòcits en ratolins al·logènics.

Aquilegia pyrenaica sota el Mont Valier